

TÜRKİYE'DE
FİLM SENARYOLARININ TETKİKİ
VE
SİNEMA FİMLERİNİN KONTROLÜ (1)

BAHRİ ULAŞ

Fikrimizce, modern kütüphaneciliği dolayısıyla alâkadar eden (Türkiye'de Film Senaryolarının Tetkiki ve Sinema Filmlerinin Kontrolü) meselesi, alâkalı hukuk kavaidinin tekevvün ile ihzarını zaruri kılıp icraî tekilât ve vasıtaların lüzumunu intaç eylemiştir; âmme hukukunun iştiğ sahasına dahil olarak büyük faydalarına rağmen, yine o derece tevliit edeceği zararlarının bertarafı hususunda bazı takyidata sebebiyet veren icralar manzumesi sinematografin ortaya çıkışı ve tarihî tekâmül seyrini mübet ilimlerle meşgul olanlara bırakarak mücerret tarafını, sosyal cephesini millî hukukumuz zaviyesinden tetkik ile izaha çalışacağız.

Türk kanun vazı, mezkûr mevzua müteallik tekmil hususâtı kanun ve nizamnameler ile âmir ve tamamlayıcı hükümlere raptetmiş bulunmatadır. Malûm mevzuu ile alâkalı kavait 10 Şubat 1957 tarih ve 3122 sayı (Öğretici ve Teknik Filmler Hakkında Kanun) - (2)-, 28 Haziran 1957 tarih ve 3520 sayılı (Terbiyevî Mahiyeti Haiz Filmlerin Milletlerarasında İntişarını Kolaylaştırmak İçin 11 Ekim 1933 Tarihinde Cenevre'de Akadünan Beynelmîlel Mukaveleye İltihakımıza Dair Kanun) - (3)-, 29 Temmuz 1939 tarih ve 2/11597 sayılı (Öğretici ve Teknik Filmlerin Kontrolü Hakkında Nizamname) - (4)-, 19 Temmuz 1939 tarih ve 2/11551 sayılı (Filmlerin ve Film Senaryolarının Kontrolüne Dair Nizamname) - (5)-, 4 Marat 1926 tarih ve 765 sayılı (Türk Ceza Kanunu) - (6)-, ile 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı (Polis Vazife ve Selâhiyet Kanunu)nda (7) mündemiçtir.

(1) - Bu yazımız, 14 Ocak 1959 da Ankara Üniversitesi, Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsü ve 5 Şubat 1959 da Türk Kütüphaneciler Derneği konferansları cümlesinden olarak Ankara - Millî Kütüphanede verdiğimiz konferansın makale haline getirilmiş şeklidir.

(2) —	Üçüncü Tertip	DÜSTUR	Cilt: 18,	sayfa : 118 — 119.
(3) —	"	"	" : 19,	" : 749 — 754.
(4) —	"	"	" : 20,	" : 1015 — 1016.
(5) —	"	"	" : 20,	" : 1010 — 1014.
(6) —	"	"	" : 7,	" : 519 — 625.
(7) —	"	"	" : 15,	" : 575 — 578.

Tetkikatımızın esasına girerken sistematik ifadesi bakımından, şöyle tasnife tâbi tutmakta fayda melhuzdur:

- I — Teşkilât ve umumî hükümler,
- II — Film senaryoları,
- III — Ecnebi filmler,
- V — Öğretici ve teknik filmler,
- VI — Terbiyevî filmler.

I — TEŞKİLÂT VE UMUMİ HÜKÜMLER

“Hariçten (8) gelen filmlerin gösterilmesi ve dahilde yapılacak film-in çekilmesi polisin iznine bağlıdır. Polis, filmlerin ve senaryoların kık ve muayene işini alâkalı makamlarla birlikte ve nizamı amelerine re yapar.” (9)

Memleketimizde, mezkûr işleri yürüten şu komisyonlar mevcuttur:

- 1 — İstanbul Vilâyeti Komisyonu,
- 2 — İstanbul Vilâyeti Film Mürakabe Komisyonu,
- 3 — Ankara Vilâyeti Komisyonu,
- 4 — Ankara Vilâyeti Film Mürakabe Komisyonu,
- 5 — Merkez Film Kontrol Komisyonu.

Usul ve esasa müteallik hususat kısmî istisnaları hariç olmak üzere ün komisyonlar için hemen hemen müşterek bulunduğundan kül halin-tetkiki, yazımıza tahsis kılınan sayfaların mahdutluğu dolayısıyla daha kabul bir keyfiyettir.

Komisyonlar Dahiliye Vekâletini temsilen bir reis, Emniyet Umum idiriliğini temsilen tabii bir âza, Maarif Vekâleti, Erkân-ı Harbiye-i ummiye Riyaseti, Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünü temsilen ar âzadan müteşekkildir. Diğer vekâletleri alâkadar eden senaryoların kiki ve filmlerin kontrolünde, alâkah vekâletlerin de mümessilleri davet nmaktadır.

“Komisyonlar, mürettep adetle toplanır. Kararların ekseriyetle veril-si caizdir. Ancağ... muhalif kalan âza mucip sebeplerini ve lüzum görür-keyfiyeti mensup olduğu vekâlete bildireceğini karar mazbatasının altı-yazar. Vekâlet kendi mümessilinin mütalâasını varid gördüğü takdirde çok bir hafta içinde filmin ikinci defa tetkikini Dahiliye Vekilliginden

— Tınak (") içinde gösterilen kısımlar mevzu ile alâkalı Kanun ve nizamname-lerden alınmış madde metinleridir.

— Polis Vazife Selâhiyet Kanunu, Madde : 6.

talep...." eder. Bu takdirde film, alâkah komisyonca ikinci defa kontrol tâbi tutan "komisyonun kararı ekseriyetle de verilmiş olsa kat'idir."

"Kontrol komisyonu haftada dört gün olmak üzere komisyonca tay olunacak gün ve saatlerde vazife görür."

Filmelerin kontrolü, hususî bir salon veya muayyen bir sinemada yapılır. Teamül ve tatbikat göstermektedir ki, sinema salonunun, sinematografi ile makinistinün ücreti film sahibi tarafından tediye edilir.

"Kontrol esnasında komisyon âzasından ve zabita mensuplarından başka kimse bulunamaz." Demek oluyor ki, kontrol esnasında film şirketinin sahibi, hissedarları, müdürü, prodüktörü, filmin rejisörü, artistleri ya komisyonda resmî sıfatı haiz kimselerin dışında birinin bulunması yaktır. Buna sebep, komisyon âzalarının filme ve karara takaddüm edecek konuşmalarının, münakaşalarının, hattâ bazı devlet esrarının da bahis konusu icab-ı hal olduğundan..... hülâsa her türlü hareket muamelâtın tarz-ı cereyanının müdahaleden masun bulunmasına matuftu komisyon âzalarının her türlü tazyik icrasından masun olarak geniş hiriyet atmosfer ve tam emniyet içinde kalarak salim bir şekilde vaz görebilmeleri lâzımdır. Bu hususun temini için de komisyon emrine lüzumu kadar zabita kuvveti verilmiştir; ayrıca komisyonlar tarafından verilen kararlar ile tekmil muamelât da zabıtaca tutulmakta ve yürütülmektedir. Bu cihetle komisyonların bulunduğu mahallin emniyet teşkilâtında alâk ve faal bürolar mevcuttur. Yalnız Merkez Film Kontrol Komisyonunun bitaya taallük eden hususatını Emniyet Umum Müdürlüğü 9 ncu Şu Müdürlüğü tedvir etmektedir.

"Bir içtimada ikiden ziyade film kontrol edilmez." Bundan kasıt senaryo tetkiki ve film kontrolünün çok dikkat sarfını icap ettirisi, en ir teferruatın dahi gözden kaçırılmaması, mütenevvi sahne ve muhaverele biribirlerine karıştırılmamass, âmme vicdanı ile otoritesinin zedelenm tehlikesine mahal bırakılmamasıdır.

Şu "....gayelerden birine matuf olan filmlerin gösterilmesine müsaa edilmez:

- 1 — Herhangi bir devletin siyasî propagandasını yapan,
- 2 — Herhangi bir ırk ve milleti tezyif eden,
- 3 — Dost devlet ve milletlerin hislerini rencide eden,
- 4 — Din propagandası yapan,
- 5 — Millî rejime aykırı olan siyasî, iktisadî ve içtimai ideoloji propagandası yapan,
- 6 — Umumî terbiyeye ve ahlâka ve millî duygularımıza muga bulunan,

- 7 — Askerlik şeref ve haysiyetini kıran ve askerlik aleyhinde propa-
ganda yapan,
8 — Memleketin inzibat ve emniyeti bakımından zararlı olan,
9 — Cürüm işlemeğe tahrik eden,
10 — İçinde Türkiye aleyhinde propoganda vasıtası olacak sahneler
bulunan.”

Ayrıca, “zaman geçmesiyle yıpranmış ve perde üzerinde gözleri yora-
cak derecede eskimiş olan filmlerin gösterilmesine müsaade edilmez.”

On madde halinde tadat olunan hususlar, filmlerde sarih veya zımnî
iradelere müstenit olarak gayet ustalıkla yerleştirilmiş bulunabilirler. Bu-
nun için senaryoların tetkikinde ve filmlerin kontrolünde çok dikkatli dav-
ranmak, bütün hâdisatı teknil safahatı ile çok titizlik göstererek takip et-
mek gerekmektedir. On madde halinde ve âmir hükümler şeklinde tadat
olunan hususlar komisyon âzalarına çok mühim vazifeler terettüp ettir-
mektedirler. Mezkûr tahdidatın âmir hükümler şeklinde serdinden maksat,
topluluğun ve onu terkip eden fertlerin sağlığı, selâmeti ve yüksek mena-
âlinin her bakımdan siyanetidir. Bu âmir hükümler şumuliyetleri bakımın-
dan umumî olduğu kadar elâstikî, mahiyetleri icabı komisyona geniş tak-
tir sahası da bırakmaktadırlar.

Filmlerin kontrolünü isteyenler, film ecnebi ise İstanbul Vilâyetine
ilm yerli ise Dahiliye Vekâletine bir istida ile müracaat ederler. “Bu
istidaya raptedilecek bir beyannamede filmin adı, uzunluğu, enliliği, hangi
ilde olduğu, hangi müessese tarafından vücade getirildiği, hangi müellifin
seri olduğu ve eser operadan, operetten, piyesten, yahut bir romandan
almış ise bunların orijinal isimleri müelliflerinin adları gösterilir. Film
senaryosunun ve şarkılarının orijinal metni ve filme geçen her türlü yazı-
rıyla mektup, kitap ve gazete parçalarının metinleriyle Türkçeye çevril-
miş hülâsaları ve film müessesesi tarafından bu film için gönderilmiş olan
fişler komisyon âzası âdedinin iki misli olmak üzere bu istidaya ekli ola-
cak verilir. Bunlar kontrol zamanından bir hafta evvel âzaya tevzi olunur.
zadan her biri kendisine verilen suretlerden birer nüshasını derhal men-
ip olduğu vekâlete gönderirler. Vekâletler icap ettiği takdirde kendilerini
emsil eden âzaya lâzımgelen talimatı verirler.”

“Kontrol neticesinde halka gösterilmesinde mahzur olmadığı anlaşı-
lan filmler hakkında ittihaz olunacak karar, verilen beyanname mündere-
tatına göre, tutulacak hususî bir deftere kayıt olunarak kararın altı ko-
misyon âzası tarafından imza edilir. Emniyetçe “bu karara istinaden film
ahibine izin vesikası verilir.”

Kontrol Defteri, Emniyetin "bu işle alâkalı bürosu tarafından tutulur.

İzin verilen filmlerin baş tarafına, beyannamelerinde yazılı fasıllarla birlikte, izin vesikası da geçirilir."

Oynamasına izin verilen filmler için kontrol komisyonunca verilen kararın sureti polis tarafından çoğaltılarak en küçük mülki teşkilâta kadar gönderilir. Bu sayededir ki, polis teşkilâtı memleketin her yerinde filmlerin kontrol komisyonları kararlarına uygun şekilde gösterilip gösterilmediğini 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununun 9 ncu maddesinin F fıkrasının verdiği selâhiyete istinat ile takip eder. Kanuna, nizamlara ve kararlara muhalif bir hal gördüğünde filmin oynamasını men ile müsebbipleri hakkında kanunî takibat icra eder.

"İzin vesikası verilmiş olan filmler başka kontrole tâbi tutulmaksızın Türkiye Cumhuriyeti hududu dahilinde her yerde gösterilebilir." Yerli filmler için bu hususta şu kayıt mevcuttu: Bir filmin millî hudutlar haricine çıkarılıp çıkarılmıyacağını ancak komisyon karar altına alır. Yerli bir filmin millî hudutlarımız haricine çıkarılmasına mütedair komisyonca ekseriyetle verilmiş bir karar bulunmadıkça o filmin millî hudutlarımız haricine çıkarılması yasaktır. "Kontrol komisyonunun kontrol ettiği filmler arasında terbiyevî veya hususî mahiyette film bulunduğu takdirde 1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanununun 167 nci maddesine göre 6 yaşından yukarı çocukların gündüzün görebileceklerini de kararlarında göstermeleri lâzımdır."

II — FİLM SENARYOLARI

Senaryo, ancak yurt içinde çevrilmesi istenilen yerli filmler için mevzubahistir.

Senaryo, çevrilmesi istenilen film için bir müellif tarafından sureti mahsusada kaleme alınabileceği gibi bir operadan, bir cperetten, bir piyes-ten veya bir romandan da alınarak meydana getirilebilir.

Senaryolar, bhusus yerli filmler için mevzubahis olduğundan Merkez Film Kontrol Komisyonu tarafından tetkik olunarak karara bağlanmaktadır. Komisyonca, senaryo reddedilir veya değişiklik yapılır veya hut aynen kabul olunur. Senaryo, reddedildiği takdirde sureti kat'iyede filme çekilemez; tadil olunursa, yapılan tadilâta göre filme alınır; aynen kabul edilirse doğrudan doğruya filme çekilmesini tazammun eder.

Senaryoların, filme çekilmesine müsaade olunması yani izin verilmesi için 19 Temmuz 1939 tarih ve 2/11551 sayılı Filmlerin ve Film Senaryoları

nın Kontroluna Dair Nizamnamenin 7 nci maddesinde 10 fıkra halinde zikredilen âmir hükümlerin film çekilmesinde de dikkatle göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

III — YERLİ FİMLER

Yerli film den kasıt, millî hudutlarımız dahilinde Türk film şirketleri veya Türk vatandaşları tarafından evvelce tetkik ettirilmiş senaryolarına uygun şekilde çekilen filmlerdir. Bu nevi filmlerin halka gösterilmeden evvel Merkez Film Kontrol Komisyonunun kontrolünden geçirilmesi şarttır. Bu ve mümasil işlerin yürütülmesi için Dahiliye Vekâleti, Emniyet Umum Müdürlüğü 9 ncu Şube Müdürlüğünde faal bir büro mevcuttur. Bütün komisyonların fevkinde ve âdetâ Temyiz Mahkemesi durumunda olan bu yüksek komisyon senaryoları mezkûr büroda tetkik etmekte ve filmlerin kontrolünü de Polis Enstitüsü, Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü ile Büyük Sinema veya Ulus Sineması salonlarından birinde yapmaktadır.

Merkez Film Kontrol Komisyonunun diğer bir vazifesi de İstanbul ve Ankara Vilâyetleri Komisyonlarınca verilen kararlar alâkadarları tatmin etmediği takdirde en son ve kat'î itiraz merciî oluşudur. Demek oluyor ki, esas vazifesi senaryoları tetkik ve yerli filmleri kontrol meyanında bulunan Merkez Film Kontrol Komisyonu, ecnebi ve diğer filmler hakkındaki her türlü itirazları da tetkik ile karara bağlamakla da muvazzaf kılınmıştır.

Senaryonun kabulünü müteakip filme çekilmesi için izin verilmesi mevzuu ile karşılaşmaktayız ki, bu da aynı nizamnamenin 18 nci maddesinden itibaren kayıt altına alınmıştır:

“Her ne suretle olursa olsun Türkiye dahilinde sinema filmi çekmek isteyen yerli ve ecnebi müesseselerin veya şahısların mahallin en büyük mülkiye âmirine bir istida ile müracaatta bulunmaları lâzımdır. Bu istidada :

A — Filmin ne maksatla çekilmek istenildiği, “— Propaganda için mi, turistik bir sebeple mi, yoksa ticaret kasdiyle mi gibi vesair maksatlar —

B — Filmin nerede ve ne zaman çekilmek istenildiği,

C — Filmin mevzuunun nelerden ibaret olduğu,

Ç — Filmin çekilmesi kimlerin mes'uliyeti altındaki hey'et, şahıs tarafından sevk ve idare edileceği ve bu mes'ul şahısların hüviyet, meslek ve kanunî ikametgâhları ve kendileri memlekette ikametgâh sahibi değilse kendisini kimlerin tanıdığı gösterilecek ve filmin senaryolarından altışar nüsha ilâştirilecektir.”

“Aktüalite olmıyan mevzular üzerinde, film çekmek için verilen istidalar valiler tarafından bu husustaki kâğıtların leffiyle Dahiliye Vekilliğine gönderilir. Vekillik evrakı Nizamnamenin 15 nci maddesine tevfiikan teğ olduğu gibi vea tadil edilerek filme çekilmesine, mahzur görececek olursa kil olunacak - Merkez Film Kontrol Komisyonuna - tevdi eder. Komisyon yapacağı inceleme neticesinde bir mahzur görmediği takdirde senaryonun mucip sebepleri gösterilerek müracaatın reddine karar verir. Ve tanzim edeceği mazbatayı vekillik makamına sunar. Vekillikçe de netice ilgili vilâyete bildirilir.

Alehtlak askerî memnu mıntıklar civarında film alınmasına müsaade edilmez.

Çekilmesine müsaade verilmesi kararlaştırılmış filmler için valiler tarafından bir izin vesikası verilir. Bu vesikaların itası muamelesi Vilâyet Emniyet Müdürlüğünün alâkalı bürosu tarafından yapılır.

İzin vesikası şu hususları ihtiva eder:

- 1 — Filmi alacak şahısların mufassal hüviyetleri,
 - 2 — İşin başlayacağı tarih,
 - 3 — Filmin hangi mıntıkada çekileceği,
 - 4 — Kararın tarih ve numarası, filmi çekecek olanların fotoğrafları
- izin vesikasına yapıştırılacağı gibi filmin senaryosunun zabıtaca tasdikli bir sureti de vesikaya ilıştırılır.

Filmin çekme işi bitince izin vesikalarının izni veren makama götürülmesi ve altına filmin tamamlandığı tarihin işaret ve tasdik ettirilmesi lâzımdır.”

“Aktüalite filmleri hakkında 18 inci madde mucibince yapılacak müracaatlar üzerine polisçe yapılan tahkikat neticesinde mahzur görülmiyecekler için valiliklerce:

- 1 — Türk vatandaşlara daimî,
- 2 — Ecnebilere muvakkat olarak muayyen bir merasimin devamı müddetince veya bir temsil yahut filme alınması lüzum görülen herhangi bir iş için müsaade verilir. Ve keyfiyet Dahiliye Vekilliğine bildirilir.

Aktüalite filmleri çekildikten sonra behemehal İstanbul'da müteşekkil kontrol komisyonun tetkikinden geçirilir.

Daimî olarak aktüalite filmi çekmelerine müsaade verilmiş olan kimseler, her ay nihayetinde o ay içinde çekmiş oldukları filmleri gösterir bir cetvel tanzimiyle beyanname halinde ve iki nüsha olarak mahallin en büyük mülkiye âmirine vermeleri mecburidir. Bu cetvellere birisi doğru-

n doğruya Dahiliye Vekilliğine gönderilir. Diğer de mahallindeki dosyada hıfzedilir.

Bu cetveller vaktinde verilmediği veyahut münderacatı hakikate uydığı takdirde evvelce verilmiş olan müsaade geri alınır.

İzin vesikalarının, polis tarafından her talep vukuunda gösterilmesi cburidir.

Her türlü filmler çekilirken operatörün yanında lüzum görülürse kûmetçe bir veya müteaddit memur bulundurulabilir.”

“Her türlü sinematografik filmlerin banyo için memleket haricine arılması Daihiliye Vekâletinin müsaadesine bağlıdır.”

Bu hüküm, renkli filmlerin banyosu için mevzu bahis; renksiz film-in banyoları memleket dahilinde yapılmaktadır.

“Türkiye’de yapılan filmlerden ancak hariçte gösterilmesine müsaade lenler memleket haricine çıkarılabilir.”

Türkiye’de yapılan filmler tâbirinden kasıt yerli filmlerdir ve bunların t dışına çıkarılması için gerekli müsaadeyi verecek olan resmî teşek-de Merkez Film Kontrol Komisyonudur.

IV — ECNEBİ FİMLER

Ecnebi filmler memleket haricinden ithal olunduğuna göre, bu nevi ler için senaryolarının tetkiki mevzu bahis değildir. Ecnebi filmler bunların yalnız kontrolü icap etmektedir. Bu işi de İstanbul Film trol Komisyonu yapmaktadır. Mezkûr filmlerin millî hudutlarımız da nde ya aynen gösterilmesine müsaade olunmakta, ya bazı parça ve sah-rinin kesilerek tadilinden sonra oynatılmasına izin verilmekte veyahut amen reddedilmektedir.

“Yabancı memleketlerden getirilen filmlerin kontrolü gümrük muame-yapılmadan evvel icra edilir. Filmler kontrol yapılacak mahalle gümrü-mührü altında ve bir memur vedaatıyla gönderilip kontrolden sonra da sisonun mührü altında yine memur vedaatıyla gümrüğe iade edilir.”

Şayet müsbet bir karar ittihaz olunursa, komisyon tarafından verile-karar mazbatasına tevfikân gümrük muamelesi icra olunarak alâka-a teslim edilir.

“Türkçe sözlü olmıyan filmlerde behemhal Türkçe izahat bulunması tır. Bu izahat sade, düzgün ve temiz bir dil ile ve güzel bir yazı ile lmiş olacaktır.”

Kontrolü, İstanbul Vilâyeti Komisyonu tarafından yapılan ecn filmler hakkında mezkûr komisyonca verilen karar alâkadarları tatmin mediği takdirde Ankara'daki Merkez Film Kontrol Komisyonuna itii edilebilir. En yüksek tetkik mercii olan Merkez Film Kontrol Komisyon vereceği karar kat'idir.

"Hariçte banyoları yaptırılarak yolcu beraberinde Türkiye'ye get len veya sair suretlerle getirtilen sinematoğrafik filmlerden, film yapn veya yaptırmak vazifesiyle görevli devlet dairelerine ait filmler veya : filmi oldukları vazifeli gümrük ve meniyet memurlarınca anlaşılank Nizamnamenin kontrola müteallik hükümlerine tâbi tutulmaksızın sal lerine tevdi edilir.

Bunun dışında kalanlar hakkında kontrola taallûk eden hükümler bık olunur."

V — ÖĞRETİCİ VE TEKNİK FİMLER

Herhangi bir mevzuda bilgi verici şekilde olan veya teknik mahi haiz bulunan gerek devlet daireleri, gerekse fertler ile her türlü müe seler tarafından getirtilen filmler (Öğretici ve Teknik Filmler) kateg sine dahildirler.

"Devlet daireleri tarafından getirilen teknik ve öğretici filmler ve filmleri göstermeğe mahsus oparlör, amplifikatörlü ve sesli film tesis otomobillerle sessiz sinema ve projeksiyon makineleri ve sinema filmi mağa ve yapmağa yarıyan makine ve aletlerle boş filmler her türlü v ve resimlerden muaf olarak memlekete sokulur."

"İstanbul ve Ankara Gümrüğüne, fertler ve müesseseler t findan getirilen bu çeşit filmlerin teknik ve öğretici filmlerden say sayılmıyacağını" Genelkurmay Başkanlığı, Dahiliye ve Maarif, İktisat Ziraat Vekâletleri namına tayin edilen beş âzadan müteşekkil İstanbul Ankara'da kurulacak (Film Mürakabe Komisyonları) nca perde üzer görölerek karar verilir.

Keza, "fertler ve her nevi müesseseler tarafından getirilen tam teknik ve öğretici filmler dahi..... her türlü vergi ve resimlerden n tutulur."

"Sinemalarda esas filmlerle birlikte teknik veya öğretici bir filmi gösterilmesi mecburidir. Devlet daireleri tarafından memleket dahil yaptırılan veya memleket haricinden getirilen bu çeşit filmlerden te edilenlerini hükümet, sinemacılara meccanen vermeğe selâhiyetlidir. t

naclar bunları... teknik ve öğretici filmler yerine kaim olmak üzere göstermeğe mecburdurlar." Bu "mecburiyete riayet etmeyenlere belediye encümeni kararıyla on liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınır. Belediye encümenlerinin kararlarına bir hafta içinde sulh mahkemelerinde itiraz olunabilir. Sulh mahkemelerinin kararları kat'idir."

VI — TERBİYEVİ FİLMLER

Terbiyevî mahiyeti haiz filmlerin milletler arasında intişarını kolaylaştırmak için 11 Ekim 1933 tarihinde Cenevre'de akdolunan beynelmîlîl nukavelenameye iltihakımız 28 Haziran 1938 tarih ve 3520 sayılı kanunla mezkûr mukavelenamenin 9 ncu maddesinde yazılı ihtirazî kaydı dermeyeran emek şartıyla Cumhuriyet Hükûmetinin iltihakına ait muamelenin ifası için hükûmete mezuniyet verilmiştir.

Mukavelenamenin esas gayesi, "Milletler Cemiyetinin gayelerine göre milletlerin karşılıklı anlaşmalarına yarıyan ve böylece manevî terki ilâhî kolaylaştıran yahut maddî, fikrî ve ahlâkî telâkkinin bilhassa müesir vasıtalarını teşkil eyliyen her nevi terbiyevî sinema filmlerinin milletler arasında intişarını kolaylaştırmakta büyük bir menfaat olduğu"dur.

Mezkûr mukavelename ile terbiyevî mahiyeti haiz filmlerin milletler arasında intişarını kolaylaştırmak için lüzumlu maddî ve manevî imkânlar hazırlanmış, maruz kalınılan bir çok müşkülât bertaraf olunmuş, bu suretle alâkalılara kolaylıklar sağlanmış. Mevzuubahis filmlerin ithal ve ransit gibi gümrük muamelelerine tekaddüm eden hususların da azamî derecede kolaylaştırılması düşünülerek hükme bağlanmıştır.

Şu kadar ki, Milletler Cemiyeti hedeflerine varamadan tarihe malolmuş milletler arası bir teşekkül olduğu kanaatindeyiz; binaenaleyh, bu ihetle mezkûr mukavelename ahkâmının da bugün tatbik kabiliyetini kaybetmiş bulunduğunu söyleyebiliriz.

İlaveten 1 Mayıs 1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 4 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selâhiyet Kanununda mevzumuz ile alâkalı âmir hükümler yer almış bulunmaktadır.

Kül halinde düşünecek olursak bu kadar geniş tedbirin isdarından naksat, iğtimâî bir mektep hüviyetinde olan sinemanın cemiyete bahşedeceği faydaları arttırmaya ve ona herhangi bir zarar iras etmemeğe maiftur. Dünya terakkiyatının tabii bir neticesi olarak sinema sahasındaki nkişafa yirmi küsur sene evvel ihzar edilmiş olan alâkalı mevzuatımızın bugünkü ihtiyaçlara tam manâsiyle cevap veremediği kanaatinde bulun-

duğumuzdan daha yeni hükümlerin isdarını temenni etmekteyiz.

Yerli filmlerimizin münevverler indinde rağbete mazhar olamamas hattâ şu veya bu şekillerde tenkitlere uğraması gibi diğer mümasil durumlar da umumî kültür seviyemizle alâkalı bulunmaktadır. Bu cihetle diğer meslek guruplarına olduğu gibi modern kütüphanelerimize de ziyadesiyle mühim vazifeler düşmektedir. Memleket evlâtlarının tenevvürü sayesinde ki, münevver muhitlerde kalitesiz addolunan filmlere halen gösterile rağbet azalacaktır. Umumî ve çok defalar da mecburi toleransımızın eseri yerli filmcilerimizin matlûbumuz dışında malûm durumları dolayısıyla vâki mücerret ve hususî şikâyetler neticesi değil de kültür seviyemizin yükselmesi ve münevver adedinin çoğalması alâkahları daha üstün evsafa matlûba muvafık filmler meydana getirmeğe icbar kılacağı muhakkaktır.